

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Opbrengst participatieproces

Vliegzones voor drones

Inleiding

Hoe denken Nederlanders over zones voor drones? Welke wensen zijn er en welke zorgen leven er? Daarover gaat het participatieproces drones-zonering. De afgelopen maanden heeft het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) twee bijeenkomsten en online mogelijkheden georganiseerd om mee te denken over zones voor drones.

Reageren op de totale opbrengst

U kunt reageren op de opbrengst van de bijeenkomsten en de reacties op de online stellingen. Zijn alle belangen opgehaald of mist u nog een behoefte of een idee? Via een online reactiemogelijkheid op www.luchtvaartindetoekomst.nl toetst het ministerie van IenW graag bij iedereen of de opbrengst volledig is. Uw reactie kunt u geven tot en met 6 maart 2020.

Achtergrondinformatie

Om het vliegen met drones veilig te houden gelden vanaf 1 juli 2020 nieuwe Europese regels voor drones. Iedere lidstaat krijgt de ruimte om zones in te stellen waar afgeweken kan worden van de standaard Europese regelgeving voor drones. Nederland kan zelf bepalen waar strenge regels gelden. Bijvoorbeeld gebieden waar het verboden is om met een drone te vliegen vanwege privacy of het milieu. Of zones waar juist minder strenge regels gelden. Om bijvoorbeeld

testen en experimenteren mogelijk te maken. Ieder land moet deze zones voor drones uiterlijk 1 juli 2021 gedefinieerd hebben.

Over dit document

In dit document is de opbrengst van de participatieactiviteiten samengevoegd. Deze participatieactiviteiten organiseerde IenW om eerste inzichten op te doen en om kennis, ideeën en behoeften op te halen voor zones voor drones. Dit document is onder andere tot stand gekomen op basis van geschreven teksten op post-its. Mochten deze door IenW onverhoopt verkeerd geïnterpreteerd zijn, dan kunnen deelnemers van de bijeenkomsten dat aangeven tijdens de reactieronde op www.luchtvaartindetoekomst.nl.

Vervolg

Het ministerie van IenW gaat op basis van dit opbrengstdocument en uw reactie hierop verder met het ontwikkelen van uitgangspunten om tot zones voor drones te komen. Uiterlijk 31 mei 2020 volgt een terugkoppeling en een doorkijk naar het vervolgproces. Uiteindelijk zal minister Cora van Nieuwenhuizen (IenW) samen met staatssecretaris Barbara Visser van Defensie een zorgvuldige afweging maken bij het vaststellen van de zones. Overigens met daarbij de notie dat zones op zichzelf in de toekomst nog kunnen worden aangepast als dat nodig is.

Inhoudsopgave

Vliegzones voor drones.....	1
Inhoudsopgave	3
Uitleg participatieproces	4
Opbrengst online participatieronde	5
Uitkomsten meedenkbijeenkomsten	7
Motivatie deelnemers	7
Verbeteringen.....	11
Verslechtering.....	13
Suggesties aan lenW voor zones	14
Cases	20
Deelnemers meedenkbijeenkomsten	30

Uitleg participatieproces

Om iedereen in de gelegenheid te stellen mee te doen aan het participatieproces, heeft het ministerie van IenW het volgende participatieproces ontworpen.

Meedenken over zones voor drones

December 2019

Bekendmaken participatieproces en online reageren op voor- en nadelen van drones

Februari 2020

Online reageren op opbrengst van de twee bijeenkomsten en online ronde

1 juli 2020

Europese regels voor drones treden in werking

Januari 2020

Ophalen van ideeën, kennis en behoeften tijdens twee bijeenkomsten

Mei-juni 2020

Terugkoppeling aan deelnemers bijeenkomsten en doorkijk vervolgproces

1 juli 2021

Nieuwe zonekaart gereed

Opbrengst online participatieronde

Van 17 december 2019 tot en met 17 januari 2020 kon iedereen reageren op de voor- en nadelen van drones. Iedere stemmer kon maximaal drie stemmen weggeven op beide pagina's. In totaal hebben 47 participanten meegedaan aan deze participatieronde.

Uitslag belangrijkste voordelen:

1. Op een veilige en snelle manier inspecties uitvoeren (28 stemmen)
2. Drones kunnen op een missie worden gestuurd die voor mensen niet mogelijk is (28 stemmen)
3. Vliegen met een drone is voor mij een hobby (22 stemmen)
4. De inzet van een drone is beter voor het milieu (17 stemmen)
5. Dankzij drones kunnen er spoedeisende transporten tussen ziekenhuizen & laboratoria plaatsvinden (11 stemmen)
6. Drones zorgen voor meer veiligheid (11 stemmen)
7. Mensen verdienen hun brood met drones (8 stemmen)
8. Dankzij drones kunnen pakketjes voor de deur worden afgeleverd (3 stemmen)

Uitslag belangrijkste nadelen:

1. Drones brengen mijn privacy in gevaar (16 stemmen)
2. Drones vormen een veiligheidsrisico (14 stemmen)
3. Drones vormen te veel risico voor het andere luchtverkeer (11 stemmen)

4. Drones zorgen voor geluidsoverlast (8 stemmen)
5. Drones verstoren natuur- en recreatiegebieden (6 stemmen)
6. Drones zijn gevaarlijk voor mensen op de grond (5 stemmen)
7. Drones vervangen het werk van mensen (3 stemmen)
8. Horizonvervuiling (1 stem)

Achtergrondinformatie stemmers:

47 deelnemers hebben een of meerdere stemmen achtergelaten op de voordelenpagina. 33 deelnemers hebben een of meerdere stemmen achtergelaten op de nadelenpagina.

In totaal hebben 29 stemmers meegedaan op persoonlijke titel en 18 stemmers vanuit hun organisatieaccount.

- 8 stemmers vanuit de drone-sector (denk aan adviesbureaus, dronedienstverleners, etc.)
- 3 stemmers vanuit kennisinstellingen (denk aan scholen, universiteiten of onderzoeksinstituten)
- 2 stemmers vanuit hulpdiensten (denk aan politie en/of medisch vervoer)
- 2 stemmers vanuit de landbouwsector
- 1 stemmer met een klusbedrijf
- 1 stemmer vanuit een IV-infrabedrijf
- 1 stemmer vanuit luchtfotograaf

Aanvullende voor- en nadelen

Naast items waarop gestemd kon worden, kon men ook aanvullende voor- en nadelen toesturen als deze er niet bij stonden. De volgende input is daarop binnengekomen.

Aanvullende voordelen

- Beleving en plezier over de hele wereld van foto's en films gemaakt met drones (inclusief hun marketing en artistieke waarde)
- Er kunnen met de inzet van drones metingen gedaan worden (in het veld en/of locatie) die zonder drones niet mogelijk waren. Hiermee kunnen data worden verzameld die niet op een andere manier te verzamelen zijn.
- Drones kunnen ingezet worden bij landbouw (inspectie van landbouwgrond voor waarnemingen over onkruid, ziektes en droogte).
- Het is goed voor de economie
- Het stimuleert de ontwikkeling van nieuwe transportmiddelen niet alleen op gebied van de kleine drones maar ook voor het transport van personen.
- Drones bieden juist veel mogelijkheden om natuurgebieden vast te leggen zonder de natuur te verstoren Ook dragen drones bij aan natuurgebieden (denk aan monitoring zoals bijv. de staat van de vegetatie of ontwikkelingen broedparen tijdens het broedseizoen) of inzet van drones bij natuurherstelprojecten of stikstofcrisis. Dit op zo'n manier dat het voor minder verstoring zorgt dan wanneer iemand fysiek dit zou moeten doen of met een helikopter e.d.

Aanvullende nadelen

- Er is geen centrale plek in Nederland waar staat waar je wel of niet mag vliegen met een drone
- Drones kunnen bestuurd worden door personen die zich niks aantrekken van

regelgeving en zich onverantwoordelijk gedragen

- Door militaire inzet van drones hebben mensen een negatieve associatie met drones waardoor drones al gauw gecategoriseerd worden als gevaarlijk. "Zo is het verbod om in nationale parken te vliegen onbegrijpelijk. In de Biesbos drones mag niet, maar er varen wel luidruchtige lange toeristenboten door nauwe kanalen..."
- Drones met slechte accu's kunnen ook milieuvervuilend zijn omdat zij behandeld worden als wegwerpartikelen
- Drones kunnen gevaarlijk zijn in het kader van slechte accu's en usb-laders die snel kunnen gaan ontbranden

Uitkomsten meedenkbijeenkomsten

Op 21 januari en 24 januari 2020 organiseerde het ministerie van IenW twee meedenkbijeenkomsten. In totaal hebben zo'n 60 deelnemers deelgenomen. Van de inbreng die we ontvangen hebben tijdens de bijeenkomsten is de volgende analyse gemaakt van de input die is ingebracht.

De opbrengst is weergegeven aan de hand van de verschillende onderdelen van de meedenkbijeenkomsten.

Voor de pauze bespraken de deelnemers in kleine groepen:

- Hoelang deelnemers al betrokken zijn bij het onderwerp drones
- Motivatie van deelname
- Vraag: Wat zijn voor u verbeteringen ten opzichte van de huidige situatie m.b.t. zones voor drones?
- Vraag: Wat zijn voor u verslechtingen ten opzichte van de huidige situatie m.b.t. zones voor drones?
- Vraag: Welke suggesties heeft u voor IenW/wat mag IenW niet vergeten?

Na de pauze gingen de deelnemers in kleine groepen in gesprek over een bepaalde case.

Motivatie deelnemers

Waarom bent u hier?

Inzicht en helderheid krijgen en luisteren

- Interesse in het onderwerp
- Benieuwd naar wat er in deze 'wereld' speelt

- Inzicht krijgen in andermans perspectieven en ideeën, inclusief de visie van andere participanten op zones voor drones
- Duidelijkheid over zones voor drones voor iedereen
- Nieuwe informatie ontvangen over stand van zaken m.b.t. de regelgeving en inhoud van de regelgeving beter begrijpen
- Informatie ontvangen om klanten beter te kunnen adviseren (zoals bijv. startups die meer willen dan mogelijk is)
- Vragen beantwoord krijgen zoals Wat hebben we gemist? Of wat kunnen we nog meenemen in de registratie? Hoe wordt omgegaan met Natura 2000 gebieden? Wordt voor dronezones rekening gehouden met milieueisen? Hoe wordt omgegaan met Natura 2000 gebieden? Zijn dynamische drone zones mogelijk? In hoeverre houden particuliere drones zich aan regels? Wat worden de eisen aan drones binnen de specifieke categorie? Hoe weet je als burger van wie een drone is?

Kennis inbrengen en meedenken

Specifiek ging het om de volgende kennisgebieden:

- Nuance kennis
- Ervaringskennis inbrengen (bijv. van een operator)
- Luchtvaartkennis
- Kennis over het gebruik van het luchtruim
- Eye-openers

Motivatie om mee te willen denken:

- Bijdrage leveren aan een goede zonering
- Om op een gebalanceerde manier professioneel drone gebruik te bevorderen. Om de potentie echt waar te maken in de toekomst.

- Input te geven voor inrichting gecontroleerd luchtruim
- De kans te benutten om mee te denken! Privé + werk
- Ideeën te delen, meedenken

Belang overbrengen

De volgende belangen zijn overgebracht:

- Blinde vlekken voor wat betreft wensen van gebruiker invullen
- Drones voor meer stilte in Nederland
- Zorgen om geluidsoverlast
- Belang van professionele drone vliegers
- Belang van evenementen in Nederland behartigen
- Belang van veiligheid door drones meenemen
- Centrale locatie voor aanvragen
- Belang zelf vliegen
- Realiteitszin
- Geen lappendeken
- Haalbaarheid handhaving
- Drones verstoren natuur (dieren) maar provincies willen inspecties etc. kunnen doen
- Specifieke zonering Waddengebied
- Belang van onderzoek met behulp van drone
 - Bijv. veel gebieden waar mensen niet mogen komen waar wel data voor verzameld moet worden
- Belang van testzones en testcentra
- Schiphol CTR (gecontroleerd luchtruim) open voor drones
- Doel UTM (Unmanned Traffic Management) Europe uitdragen
- Wensen voor een amateur zone
- Belangen van General Aviation (GA) en inkrimping luchtruim GA
- Zorgen om privacy
- Het belang van zones helder te krijgen en te beïnvloeden
- NOTAMS (luchtvaartinformatie voor piloten), dynamische zonering, bebouwing op kaart, activering laagvlieggebied, afstemming ongecontroleerde luchthavens
- Ruimte voor inspecties vastgoed + stations
- Zorgen om mix bemand/onbemand verkeer
- Ongecontroleerde luchthavens slechts beperkt meegenomen in wet/regelgeving
- Belang van agrarische sector inbrengen:
 - Agrarische sector kan veel schoner door gebruik van drone data.
 - Toepassing van drones op boerenbedrijven is zeer laag risico.
 - Veel van agrarisch gebied (Flevoland, kop van Noord-Holland, Brabant) valt nu onder restricties.
 - Zones landbouw percelen afwijkende hoogtelimiet faciliteren, maak het makkelijker voor boeren om op beperkte hoogte, bijvoorbeeld tot 30 meter, data te verzamelen.
- Belangenafweging AVG, portretrecht, beschermde werken (auteursrecht), veiligheid en milieu
- Gedragscode: makkelijker op te handhaven dan totaalverbod met zones waar geen draagvlak voor is. Belangrijk is ook het overleg tussen piloten en natuurbeheerders, veel beter voor draagvlak. Verantwoord vliegen is belangrijk; geen onnodige drempels.
- Veiligheid van inzet traumahelikopter met geborgd zijn. Mogelijk dynamische zonering bij incidenten waar traumahelikopter wordt ingezet (in UTM borgen?). Belang: inzet van drones voor spoedtransport van medische goederen (bloed, samples, medicatie). Dit in gezamenlijkheid met Sanquin bloedbank, Erasmus MC en Post NL.

Zonering moet geen belemmering zijn voor dergelijk gebruik met een hoog maatschappelijke impact. Medische dronevluchten moeten geen last hebben van zonering (omvliegen) waardoor tijdswinst verloren gaat

- Belangenbehartiging luchtsporten (ook drones)
- Algemeen lichte luchtvaart
- Belangen bij natuurgebieden:
 - Minimale vlieghoogtes, bijvoorbeeld 50 meter zodat natuur niet wordt verstoord
 - Natuurgebieden open houden voor drones inclusief Natura 2000 waterwingebieden (wel nadenken over stimuleren verantwoord vliegen zonder verstoring, bijvoorbeeld gedragscodes)
 - Duidelijkheid krijgen over vliegen met drones in Natura 2000 gebieden
 - Zonering met betrekking tot groene wetgeving (onder andere Natura 2000)
 - Toestemming vliegen in natuurgebieden
 - Natura 2000 minder streng (meer badkuipmodellen) of flexibel, bijv. alleen no-fly in broedseizoen.
- Belangenafweging zones
- Veiligheid van het luchtruim behouden
- Voldoende hobbyruimte maar veilig (motivatie aandacht vliegveiligheid hobbyisten)
- Belang van (toekomst) mogelijkheden van drones niet op voorhand beperken en de mogelijkheid om te blijven vliegen in de meeste gebieden:

- Minimaliseren van beperkingen van drones waar redelijk
- Belangrijk om stem te laten horen voor professionele toepassing. Nu veel regels, haast niet te doen voor gemiddelde professional
- Genoeg mogelijkheden creëren voor alle groepen
- Zoeken naar ruimte! Wat mag wel en wat is ervoor nodig. Voorkomen van lappendeken van bevoegde autoriteiten.
- Mogelijkheden drones optimaal benutten + overlast drones zoveel mogelijk beperken
- De beperkte zones minimaal te krijgen tot bepaalde hoogte

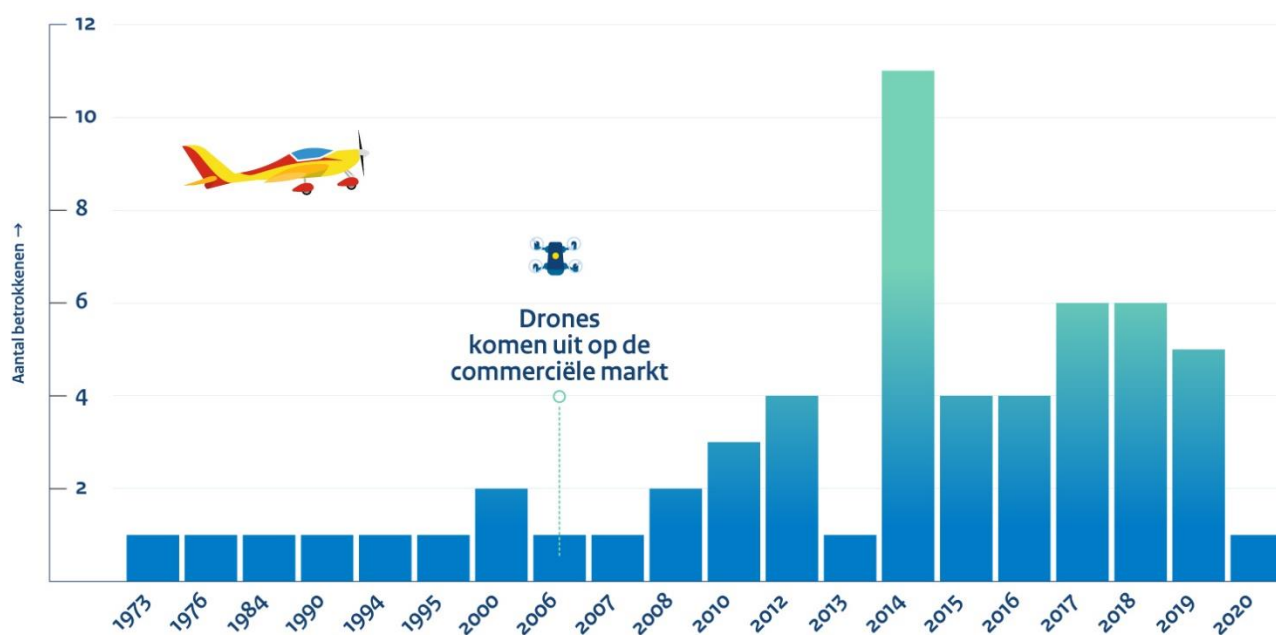
Regelgeving en bevoegdheden

- Verschillende overheidslagen 'bemoeien' zich ermee
- Provincies deels bevoegd gezag starten en landen drones. Provincies zijn ook beheerder van natuurgebieden.
- Bevoegdheden gemeenten
- Minder regels voor overheidsinspecties met drones
- Belang ROI/gemeenten binnen zonering

Hoelang bent u al betrokken bij het onderwerp
drones?

Wanneer kwam je in aanraking met drones?

Jaartallen geven aan wanneer deelnemers betrokken zijn bij modelvliegtuigen of drones

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Verbeteringen

We stelden de volgende vraag aan de deelnemers:

In de nieuwe Europese regelgeving is ruimte om lokale zones vast te stellen met soepelere of juist strengere regels. Wat zou voor u een verbetering zijn ten opzichte van de huidige situatie m.b.t. zones voor drones?

We kregen een bredere respons terug. Deelnemers benoemden zowel verbeteringen door de nieuwe regelgeving als suggesties/verbeterpunten voor de zones en de kaart.

Verbeteringen door invoering nieuwe regels

Algemene verbeteringen die worden gezien

- Operationeel 'ja, mits' in plaats van 'nee, behalve'.
- Elk persoon (in principe) moet zich registreren en CE-markering hebben
- Europees beleid (uniformiteit), eenvoudigere toegang tot andere Europese landen (één vergunning en paspoort) en Europese database met registraties
- Dat provincies ook meepraten over regels voor vliegen in bepaalde gebieden (nu alleen starten en landen)
- Eén bron voor alle zones, minder bevoegde partijen over het luchtruim
- Duidelijke relatie met veiligheid

Sommige deelnemers zien verbeteringen voor bepaalde doelgroepen, zoals:

- Hulpverleners
- Professionele dronegebruikers
- Boeren (open categorie is voor deze doelgroep ruim voldoende)

Deelnemers vinden het een verbetering dat er geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen hobby en werk.

Er zijn verbeteringen genoemd op het gebied van hard- en software, zoals:

- Geforceerde geofencing
- Geofencing door 'Chinees bedrijf'
- CE-markering = kwaliteit voorop
- CE-markering, bespaart kosten versus bewijs luchtvaardigheid

De verwachting van deelnemers is dat toezicht en handhaving makkelijker wordt omdat:

- Er de mogelijkheid bestaat voor toezicht op huidige monumenten
- Met behulp van kleur handhaving weet in welke categorie de dronegebruiker zich bevindt
- Eén systeem voor heel Europa betekent ook makkelijker handhaven
- Beter in staat om ongewenste drones te detecteren

Een aantal deelnemers ziet meer mogelijkheden, genoemd worden:

- Toepassing drones binnen stedelijk gebied, bijvoorbeeld bouwinspecties op bouwplaatsen
- Meer mogelijkheden, ook voor schaalvergroting
- Meer mogelijkheden voor BVLOS (Beyond Visual Line of Sight – Buiten het zicht van de piloot) vliegen
- Meer mogelijkheden voor testvluchten
- Meer mogelijkheden lichte drones
- Meer mogelijkheden voor vliegen Natura 2000
- Het lijkt flexibeler waardoor er meer ruimte is voor ontwikkelingen
- Meer flexibel en meer soepel omgaan met de regels

Deelnemers vinden het duidelijker:

- Uniforme regelgeving = duidelijkheid
- Duidelijkheid wie, waar, wanneer mag vliegen
- Duidelijkheid (minder discussie over wel/niet vliegen)
- Meer duidelijkheid wat de beperkingen zijn
- Duidelijkere eisen aan de drones
- Beter communiceerbaar

Er worden verschillende positieve punten benoemd voor professionele dronegebruikers:

- Meer vliegmogelijkheden versoepeling voor specialisten
- Gelaagdheid in zones, gekoppeld aan kennis/examen: meer kennis dan ook meer vliegmogelijkheden.

Deelnemers geven aan dat het behalen van specific certificering eenvoudiger en goedkoper is dan bij huidige regelgeving ROC (vliegbewijs voor drones).

Verslechtering

We stelden de volgende vraag aan de deelnemers:

Wat zou voor jou een verslechtering zijn ten opzichte van de huidige situatie m.b.t. zones voor drones?

We kregen een bredere respons terug. Deelnemers benoemden zowel verslechtingen door de nieuwe regelgeving als wat naar hun oordeel een verslechting zou kunnen worden met instellen van zones in relatie tot de huidige regelgeving.

Verslechting door invoering nieuwe Europese regels

Algemene verslechtingen die worden gezien:

- Verschillende opleidingen binnen de EU
- Te gefragmenteerd/gedetailleerd
- Te moeilijk/duur om een risicoanalyse te doen
- Teveel (nieuwe) restricties
- Te statisch
- Complexe(re) regelgeving
- Proberen om alle toepassingen in één wet te vangen
- Excessieve aanvullende regels. Alles over één kam scheren (particulier en professioneel)

Onduidelijker

Een aantal deelnemers is van mening dat het onduidelijker wordt door de nieuwe Europese regelgeving. Genoemd worden de volgende argumenten:

- Gevaar dat alles alleen maar onduidelijker wordt
- Ondoorzichtige criteria
- Veel verschillen in classes/types drones met uiteenlopende eisen
- Onduidelijk wie wat zelf mag beslissen

Verslechtingen in relatie tot zones

Hier geven deelnemers aan wat zij als een verslechting zouden zien van de huidige situatie in relatie tot zones.

Europa

- Zone invulling verschilt per land. Scenario's niet automatisch erkend door ander land.

Bevoegdheden

- Als er geen centraal beleid is, bijvoorbeeld elke gemeente gaat zelf beslissen
- 'Mandate creep' (teveel instanties die iets te zeggen krijgen over de zones)
- Meer overleg wordt gezien als een verslechting

Deelnemers vrezen dat er straks met nieuwe zones niks meer mag of minder mag dan bij de huidige regels, in dit kader wordt het volgende genoemd:

Niet mogen vliegen

- BVLOS verbieden
- (Nog) meer gebiedsbeperking
- Open/specific categorie niet meenemen
- Meer 'botte' beperkingen
- Nederland verdelen in drone zones waarbij er geen ruimte is voor experimenten.
- Verboden gebieden instellen (no-fly zones) waar geen verkeer meer mogelijk is.
- Te starre regels en geen flexibiliteit bij zonering.
- Mogelijkheden en innovatie die nu beschikbaar komen qua Europese wetgeving niet meenemen.
- Als heel Nederland een vlekkenkaart wordt, waar drone vliegen niet meer mogelijk is.
- Mogelijk teveel of te grote zones waar niet met drones te vliegen terwijl het nagenoeg altijd veilig kan (stilte boven grote landbouwpercelen)

- Nieuwe zones bovenop de reeds bestaande gebieden
- Nieuwe beperkingen in maximale hoogte & afstand
- Dat 'iedere belanghebbende' zijn/haar eigen 'no-fly zone' creëert of dat je overgeleverd ben aan de 'goodwill' van de landeigenaar/grondbeheerder.

Handhaving

- Het wordt slechter als er niet wordt gehandhaafd

Suggesties aan lenW voor zones

We stelden de volgende vraag aan de deelnemers:

Wat moet het ministerie absoluut niet vergeten?

Algemene suggesties en opmerkingen op de zonering:

- Definitie van drone zones
- Zonering is belangrijk vanwege de toename van het drone verkeer. Daarom is regulering noodzakelijk en daarvoor zijn zones essentieel.
- Terughoudend zijn in het instellen van (veel) zones
- Als er zones moeten komen: liever beperkingen dan no-fly
- Pas op niet-handhaafbare zones
- Geen overregulatie
- Voorwaardelijke zonering dus niet per definitie verboden gebied, maar open onder bepaalde voorwaarden
- Minder ingewikkeld maken. Voor professionals vooral lastig/beperkend, zij houden zich aan de regels. Amateurs: voor

hen komt er dan veel onduidelijkheid en (onbewuste) overtredingen

- Duidelijke (detail) grenzen, wat behoort tot een havengebied en industrie
- Strakke regels in 'veiligheidsinspectie zones' en ruimere hoogte eisen voor stille landbouw zones
- Maak 'logische' zaken mogelijk
- Indeling categorieën aanpassen (bijvoorbeeld hogesnelheidszone is gevaar want vliegt meer dan 130 km/u. Echter, een stilstaande drone kan ook door een snel vliegend vliegtuig aanvliegen -> effect hetzelfde)
- De meeste opdrachten van economische waarden liggen in bebouwd gebied. Daar open waar het kan! Buitenkant vastgoed objecten in dichtbebouwde omgeving mogelijk maken
- Circuitgebieden gebruiken als grens voor de 3 km zone in plaats van luchthavengebied
- In zones toch met beperkte hoogte kunnen vliegen
- Elke dronevlieger in veel zones mogelijk maar wel met goede basisscholing, veiligheid
- Oplossing voor tegengestelde belangen (denk aan havengebieden) zodat er duidelijkheid is en niet steeds overleg nodig.
- Zonering zou vrijstelling voor eerste 20 tot 30 meter moeten bevatten. Dit is Europees nog niet geregeld.
- Creëer een vrije laag tot 30 meter hoogte waarin de zones veel minder beperkend zijn. Voorbeeld; agrarisch vliegen in Flevoland.
- Publiek vliegen in spoorgebied kan risico op aanrijdingen meebrengen. Beperkte zones waar publiek niet mag vliegen en belanghebbenden wel (eigenaar, beheerder)
- Werk met een minimale hoogte i.p.v. een maximum hoogte.

- Let op: als zone; geen geheel verbod, maar beperkingen formuleren. Laat ook open categorie toe in zone
- Voldoende ruimte voor eenvoudig drone gebruik (< 900 gram) met eenvoudige afwijking tot grotere vlieghoogte, bijvoorbeeld 250 meter, landbouw/milieu voordelen.
- Geef de professional de ruimte.

Er is een behoefte voor dynamische zones:

- Dynamisch ingerichte zones, bijvoorbeeld tijdslot of tijdelijke zones (wanneer wel/niet)
- Meer flexibiliteit (denk aan tijdelijke zones rond broedseizoen, grote evenementen)
- Zones in: locatie, datum, tijd, seizoen
- Dynamisch maken bijvoorbeeld door middel van app
- Voor evenementen: tijdelijke zones mogelijk maken, uitzonderingen voor kort gebruik mogelijk maken

Er is behoefte aan ruimte voor testen en experimenten

- Meer flexibiliteit/ruimte voor gecontroleerde experimenten
- Specifieke test/trainingslocaties

Verwachtingen deelnemers m.b.t. een kaart met zones

- Veel participanten doen de suggestie voor een kaart in een app:
 - Een duidelijk leesbare, correcte, eenduidige, digitale kaart met meer lagen of een kaart in een app (wat mag waar, open/specific/certified/klassen/dag/nacht)

- Realtime, maar ook de mogelijkheid om bijv. twee weken vooruit te kijken.
- Behoeft aan een handige, gebruiksvriendelijke app.
- Een huidige dynamische kaart
- Helderheid/duidelijkheid (denk aan Natura 2000)
- Modelvliegelden op de kaart
- Verbetering in informatie op de kaart qua dynamische informatie
- Verbetering in de informatieverstrekking (op de kaart) onder welke condities wel of niet in bepaalde zones gevolgen mag worden
- Punten van verbetering ten opzichte van de huidige kaart:
 - Huidige kaart gaat niet in op open/specific
 - Huidige kaart is alleen wel/niet situatie
- Illegale drones in kaart brengen
- Delen van actuele data
- Uitgangspunt is risico's. Te divers voor een hobby piloot die wilt op een kaart zien waar wel en niet gevlogen mag worden

Punten die zijn aangedragen m.b.t. no-fly zones:

- Tijdelijke no-fly zones
- Realistischer beeld van de gevaren in no-fly zones, bijvoorbeeld binnen sommige huidige no-fly zones een maximale hoogte hanteren, zodat er toch iets mogelijk is voor 'het buurjongetje met zijn drone' en niet alles rigoureus dichtgetimmerd is.
- Geen no-fly zones, alleen waar echt nodig!

Punten die zijn aangedragen m.b.t. CTR:

- Tijdelijke ontheffing vlieghoogten in directe communicatie met luchtverkeersleiding CTR
- Laag vliegen in randen van CTR
- Kleinere CTR's

- Pas op voor verhoogde complexiteit van verkeer rond de luchthaven
- CTR's verticaal aanpassen (verruimen in gebieden waar geen vliegtuigen komen. Bijvoorbeeld Flevopolder, staan windmolens van 60 meter hoog, maar mag niet vliegen met drone

Suggesties in relatie tot het andere luchtverkeer en luchtruimgebruikers:

- Helihavens opnieuw inrichten
- Minder restricties militaire laagvlieggebieden en regelgeving met betrekking tot gecontroleerd luchtruim
- Afschaffen duaal eigenaarschap luchtruim
- betere kennis van het luchtruim gebruik door de dronevliegers
- 'zichtbaarheid' van drones door derden
- goede 'voorrangsregels' tussen drones en andere luchtruim gebruikers U-space/UTM volledig integreren
- Bekijk in samenhang met andere luchtvaartgebruikers en luchtruimgebruikers
- Voor ander verkeer is drone altijd BVLOS: wens naar zichtbaarheid drones voor General Aviation (GA).
- Zorgen over een lappendeken van NOTAMS bij verschillende hoogte ontheffingen (hoe komt de informatie bij de GA vlieger).
- Rechten van bestaande luchtruimgebruikers, bijvoorbeeld luchtsporten komen in gedrang (zweefvliegen etc.)
- Maak het als databron openbaar & dynamisch en communiceer met gebruikers
- Toestaan VFR (Visual Flight Rules) night voor drones is zorgwekkend voor GA.
- Kijk naar de routes die het VFR-verkeer vliegen, kaarten door de luchtverkeersleiding te maken op basis van transponder tracks.

Daaronder geen dronevestiging toestaan. Denk aan locatie Zuid van FHFH.

- Faire integratie van drones en rekening houden met andere luchtruimgebruikers
- Houd de fundamentele principes in stand.
- Open regels over inhoud 'vliegplan'

Punten die aangedragen worden voor vliegen boven Natura 2000:

- Men wil duidelijkheid over wel of niet met drones vliegen boven natuurgebieden

Punten die zijn aangedragen m.b.t. U-space en UTM

- Nog weinig duiding over U-space + inrichting verkeersregels luchtruim
- Kaart zijn geldigheid laten behouden nadat U-space/UTM functioneert
- Plafond voor drones, > 500 is een vergroot risico tenzij er een goede implementatie en integratie van U-space en ADS-B is geregeld
- Combinatie van drone zones met U-space?
- Laat techniek zoals UTM ook risico's verkleinen
- Invoeren van U-space
- UTM Europe ideeën
- Integratie van bemande en onbemande luchtvaart. Ervaring opbouwen met U-space en ADS-B (systeem voor de positiebepaling van een luchtvaartuig). De kosten voor nieuwe instrumentatie zoals ADS-B, subsidie aanvragen bij de EU (voorbeeld 8.33 channel spacing)
- ADS-B promoten en via EU subsidie bevorderen
- Het openstellen van luchtruim tot 'ongebruikt' is zoals niet actieve CTR's (militair), TMA's (Lelystad Beek) als er geen luchtverkeersleiding wordt geboden (personeelsgebrek).

Houd oog voor nieuwe toepassingen en toegevoegde (commerciële) waarden van drones bij evenementen, in de landbouw, bewaken van veiligheid, inzet van drones door hulpdiensten etc.

Er moet bij het bepalen van zones ook rekening gehouden worden met de negatieve aspecten van drones, denk aan:

- Geluidsoverlast, mensen hebben behoefte aan stilte en rust
- Privacy
- Stralingsgevaar
- Privacy is ook al vaak een 'gevoelskwestie'. Op basis daarvan moet je niet verbieden

Punten in relatie tot rollen andere overheden:

- Rol & duidelijkheid meenemen wetgeving
- Rol van Provincie
- Rol van gemeenten
- Economisch belang, praat met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat!
- Tijdig informeren en regionale overheden (tijdig) betrekken
- Gemeenten, Provincies en Waterschappen die zelf ook luchtruim beperkingen instellen
- Ministerie Infrastructuur en Waterstaat niet achter de feiten aan lopen (sneller aan tafel/betrekken)
- Bestaande processen gebruiken (soortgelijk)
- Niet vergeten: zorg dat regulering bij Rijksoverheid blijft (defensie/Ministerie) en niet bij lagere overheden (Provincie, gemeenten, Staatsbosbeheer)
- Punten over wie er beslissen over het luchtruim:
 - Uitspraak Raad van State (RvS) met betrekking tot Natura 2000 (-> mandaat moet bij IenW & Defensie blijven).

- Hoe zit het nu met de uitspraak RvS met betrekking tot Natura 2000? Heeft landbouw nu wel/geen zeggenschap?

- Bij de dilemma's met betrekking tot overlast/privacy etc. is de gemeente de instantie die het best de lokale context kent en een advies of besluit kan geven. Neem de rol van de lokale overheid mee en beleg bevoegdheden indien mogelijk daar.

Punten in relatie tot handhaving:

- Illegale drones niet geregistreerd, niet detecteerbaar, import en zelfbouw. Dit brengt een groot handhavingsvraagstuk met zich mee
- Hoe breng je goed onderscheid in handhaving tussen recreant zonering, geen lappendeken in zonering
- Niet vergeten: veiligheid prioriteit 1, kijken naar handhaafbaarheid regels, belangen natuur
- Realiseer je dat de drone wereld maar beperkt maakbaar is
- Inzet op handhaving (boetes?)
- Wie draagt zorg voor de handhaving bij overtreding? (wat zijn boetes bij strafvervolg?)
- Toezicht/handhaving 'goed' organiseren
- Sommige zones niet publiek maken (sporen & stations) maar alleen voor eigenaar/beheerder toegankelijk maken
- Handhaafbaarheid
- De zonering handhaafbaar maken (ook in relatie met U-space)
- Handhaafbaarheid

Communicatie

- Communicatie richting particuliere gebruikers:
 - Professioneel gebruiker is vaak op de hoogte van regels en wilt daaraan voldoen. Vooral voor de particulier is het onduidelijk. Suggestie is om voor meer duidelijkheid te zorgen voor de particulier.
 - TV reclame om recreanten te informeren
- Verplichte voorlichting privé drone vliegers
- Goede voorlichting
- Verplichte informatie bij aankoop drone
- Open source informatie
- Open informatievoorziening (nog veel meer)
- Door zones en regels nog grotere versnippering (hoe minder versnippering, hoe duidelijker)
- Men denkt misschien dat je niet helemaal los kunt gaan.
- Contact met drone importeurs
- Mailinglijsten up to date maken
- Goede communicatie over de regels, bereik elke gebruiker
- Maak regels voor iedereen snel en duidelijk te vinden en laagdrempelige scholing
- Juiste informatie over regels aan boswachters en alle handhavers (om onterechte 'verbalen' te voorkomen)
- Situational awareness

Punten in relatie tot participatie:

- Uitgangspunten zonering industriegebieden met de branche overleggen
- Betere afspraken met belangenorganisaties
- Dat de kennis al buiten lenW aanwezig is, maak daar gebruik van.

- Je krijgt een achterstand in kennis door stakeholders niet te horen > ontwikkelingen en innovaties gaan sneller dan lenW bijhoudt.
- Fijn dat alle belangen gehoord en gewogen worden.
- Wat voor consequenties gaat deze vorm van participatie krijgen voor bemand verkeer? Nu krijgen burgers inspraak over de aanwezigheid van drones; idem voor gemeenten. Drone = luchtvaart -> straks gemeente ook wat vinden van vliegen boven de stad? Hoever wordt dit doorgetrokken?
- Meer bemande luchtvaart erbij betrekken (met name GA en GA luchthavens).
- Vreemd dat online enquête met maar ongeveer 40 reacties zo wordt meegenomen, is niet representatief.

Maak onderscheid is het advies van sommige participanten, de volgende opmerkingen stonden daarover op diverse post its:

- Onderscheid specialisten en recreanten
- Vrijheid hobby modelvliegvelden
- Onderscheid tussen noodzakelijk en hobbymatige dronevluchten
- Geen onderscheid particulier/overheidsvluchten kan problemen veroorzaken

Punten in relatie tot opleiding en certificering:

- Hoe het verschil tussen ROC-light en ROC voldoende, groot en helder.
- Overgangsregeling ROC-light oude drones geen certificering dus nu extra beperkt. Startende drone operators failliet?

Overige suggesties:

- Don't forget! Professionals zijn je grootste fans, houd ze in ere

- Onze samenleving is niet statisch. Ministerie, beweeg mee!
- Regels voor automatische drones
- Met zones los je niet het probleem van bewust misbruik op
- Herkennen drones door middel van app
- Kosten certificering LAAG houden!
- Rechten betekent ook plichten. Bijvoorbeeld: zweefvliegveld heeft het recht te verbieden. Dan moeten ze ook de plicht hebben om een systeem op te zetten om toestemming te geven.
- Afweging risico/beperking. Bijvoorbeeld vliegen in waterwingebieden verbieden of toestaan?
- Let op: drone gevaarlijk? Auto is gevaarlijker, iedereen heeft rijbewijs en kan overal komen (goede opleiding piloot is cruciaal). Straat afzetten voor verhuishagen kan!; is voor drone vlucht ook een oplossing
- Maximale afstand!!! Nu 500 meter radius
- Principe sense & avoid
- Automatisch te laden in drone
- Combinatie van drone zones en/met EHR's/TSA's?
- Onnodige sluiting
- Verbod op wedstrijden in open lucht zonder regels

Cases

Er is voor de meedenkbijeenkomsten een vijftal cases opgesteld. De cases zijn gebaseerd op situaties in Nederland, maar nadrukkelijk een hulpmiddel. Het is een versimpeling van de feitelijke situatie en niet bedoeld als exacte weergave. Een gesprek over de cases helpt de deelnemers en lenW het ministerie van lenW bij het formuleren van uitgangspunten om tot zonering te komen.

In het gesprek over iedere cases stelden we de volgende vragen;

- Voor wie zijn soepelere regels in dit gebied gewenst? En waarom?
- Voor wie zijn strengere regels in dit gebied gewenst? En waarom?
- Schrijf op wat de belangrijkste dilemma's zijn en welke oplossingen u ziet.
- Stap in de schoenen van het ministerie en schrijf op hoe u deze zou aanpakken.

Case 1: Een drone besturen rondom de camping op Vlieland

Camping Stortemelk is een redelijk afgelegen gebied vlak achter de duinen en de zee. Een plek die wellicht aantrekkelijk is om te experimenteren met nieuwe drones of drone-operaties boven land en zee. Maar het is ook een plek waar gasten in de zomer ongestoord in badkleding bij hun tent willen zitten. Daarom is in het huidige kampeer-reglement voor gasten opgenomen dat het niet is toegestaan om binnen de camping met drones te vliegen. De camping ligt in Natura2000 gebied en vlakbij een militair oefengebied met heliaven.

Case 2: Een drone besturen in de Flevopolder

Sinds 7 november 2019 is een Controlled Traffic Regio (CTR) ingesteld rondom Lelystad Airport. De CTR omvat een groot deel van oostelijk en zuidelijk Flevoland, een gebied met veel biologische landbouw. Het is verboden om te vliegen binnen een CTR. De CTR heeft daarom gevolgen voor boerenbedrijven in de omgeving die drones (willen) inzetten, bijvoorbeeld voor monitoring en gewasbescherming.

Case 3: Een drone besturen op of rondom de Efteling

In 2014 ging een filmpje viraal van een drone die boven de Python op de Efteling vloog. De bestuurder stond net buiten het park. Een woordvoerder van de Efteling reageerde ontspannen: een volgende keer zou hij graag vooraf in gesprek gaan met de piloot. Vormen drones op de Efteling een veiligheidsrisico door de grote mensenmassa's? Of bieden drones juist kansen, zoals het inspecteren van de staalconstructie van de attracties?

De Efteling ligt net buiten de CTR van de militaire vliegbasis Gilze-Rijen en net buiten het Natura2000 gebied van de Loonse en Drunense Duinen.

Case 4: Een drone besturen tijdens de start van de Vuelta in Utrecht

De start van de Tour de France in Utrecht in 2015 trok bijna één miljoen bezoekers. Op die dag is op verzoek van de Gemeente Utrecht een no-fly zone voor drones ingesteld. De tv-helikopter mocht wél boven de stad vliegen.

Vijf jaar later, op 14 augustus 2020, start de Ronde van Spanje (Vuelta) met een tijddrit van 23 kilometer ook in Utrecht. Start en finish zijn achter het Centraal Station.

Utrecht kent geen luchtruimbeperingen, maar is wel een stad met veel aaneengesloten bebouwing en mensen op straat.

Case 5: Een drone besturen op Kinderdijk

De 300.000 bezoekers aan de molens van Kinderdijk komen sinds 2018 bordjes van de gemeente tegen met 'No Drone'. De gemeente heeft ook een Algemene Plaatselijke Verordening ingesteld voor dronepiloten die overlast veroorzaken, bijvoorbeeld door bewoners in hun tuinen te filmen. Ondertussen worden steeds meer dijkinspecties uitgevoerd met behulp van drones. De Kinderdijk ligt net buiten de CTR van de Rotterdam The Hague Airport, net buiten het laagvlieggebied van de Krimpenervaard en gedeeltelijk in het Natura2000 gebied van de boezems van Kinderdijk.

Uitkomsten gesprekken case 1: Een drone besturen rondom de camping op Vlieland

Casus 1: Een drone besturen rondom de camping op Vlieland

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Geen Dronetester Niet op de camping, wel in de natuur elders op Vlieland voor professionas en 'verantwoord' opererende amateurs BVLOS Soepelere regels voor hobbymatig gebruik boven militaire terrein	Waarom? Monitoring van natuur, bv broedparen/vegetatie Nieuwe mogelijkheden onderzoeken Alser ruimte is om te vliegen boven de natuur, waar men geen mensen/dieren stoort Niet boven camping/badgasten Ik ben bang voor aantasting van mijn veiligheid	Voor wie? Campinggasten, helihaven, natuur Amateurs, liefhebbers (alles wat niet professioneel is)	Waarom? Minder bang voor aantasting van mijn veiligheid Beperking 'verstoring' Niet boven campings, badgasten of bewoonde gebieden. Ook niet boven militair gebied
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Dronevliegers die het niet zo nauw nemen met onder andere het 'fatsoen' tav een en ander Gedragscode = bewustwording, lastig te handhaven Groot verschil in belangen Beter in tijd afbakenen (bepaalde periode wel en niet) Gedragscode, overleg tussen dronepiloten en natuurorganisaties		Gedragsregels/- codes stimuleren Dynamische regelgeving wel duidelijk Gedragscodes Duidelijkheden tav elke vlieger	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken?			
Eigenaar van drone moet (makkelijk) te achterhalen zijn Werkvelden (belangen) blijven betrekken Niet alles willen regelen Mogelijkheden voor dronepiloten afwegen tegen privacy/rust/natuurbescherming			

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? De hobbyist Natura 2000 gebied Camping	Waarom? Geen onnodige beperking Vliegen waar die zin heeft	Voor wie? Drone testcentrum Hobbyist Natuurbeheerder SBB	Waarom? Verstoren natuur Andere belangen, minder goede redame Op het strand (privacy) Gesloten luchtruim tbv testen
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Privacy Helihaven medische vluchten Militaire oefengebied Natura 2000		Dronecamping Minimale vlieghoogte Tbv testcentrum zou gesloten luchtruim een oplossing zijn Toestemming terreinbeheerder Coördinatie regeling (specifiek/lokaal)	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken? Duidelijkheid creëren mbt zonering Meer onderzoek naar impact drones op natuur en omgeving Scheiden in luchtruim testlocatie Natura 2000			

Casus 2: Een drone besturen in de Flevopolder

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Boeren, bedrijven, overheid Professioneel dronevliegers Dronetoepassingen die in dat gebied van economische waarde kunnen zijn Iedereen met een maatschappelijk belang Iedereen tbv eenduidigheid en veiligheid	Waarom? Economisch, maatschappelijk belang Kan veilig, is voldoende ruimte voor Beperking dient geen doel Omdat het met de huidige stand van de techniek en opleidingsniveaus veilig kan, die economische waarde te leveren	Voor wie? Vliegverkeer Piloten Ministerie LVNL -> veiligheid Burgemeester -> overlast Professionals moeten aantoonbaar lokale kennis hebben Degenen die nog steeds geen vertrouwen hebben in het professioneel gebruik van drones	Waarom? Duidelijk maken Luchtvaart veiligheid Regelstelsel is 'streng' genoeg Men denkt dat met strengere regels het veiliger wordt. Defacto juist niet, want meer die er onderuit willen komen
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Meer kennis nodig om veilig drone te vliegen Conflicterende belangen Nationaal belang vs lokaal belang Verdeeldheid van eigenaarschap van de lucht Nieuwe regelgeving maakt géén onderscheid tussen recreatief en professioneel gebruik Belang luchtvaartveiligheid vs gebruik drone Handhaafbaarheid Veilig bemand vliegen		CTR vliegen in de specific categorie plaatsen Zie UTMEurope.eu Meer flexibiliteit binnen de beperking Meer uitwisseling tussen beide beroepsgroepen Onderscheid tussen de verschillende vliegers door registratie van de operators met online identificatie Detect and avoid Voorlichting Alleen specifictoestaan Hoogte- afstand zonering	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken?			
Goed kijken naar de aangedragen oplossingen Zie UTMEurope.eu Eén op één gesprekken voeren met de belanghebbenden Met eisen aan operator drone en vlieger toch operaties in de onderste laag van CTR faciliteren Licensering voor operators in de CTR anderen niet toelaten Smal consulteren met 'echte' belanghebbenden Alleen professioneel gebruik toestemming Ruimte voor aanpassingen			

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? GA RPASoperators Landbouw, agrariërs Professionele drone operators	Waarom? Innovatie niet in de weg staan Bedrijfsproces moet wel vrijheid krijgen Het is een maatschappelijk belang om de landbouw data gedreven te laten werken Economisch belang	Voor wie? Reguliere luchtvaart Burgers/boeren	Waarom? Risicoveiligheid Strakkere eisen aan drone vliegers met kennis van luchtruim gebruik en communicatie met luchtruimbeheerder
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Zienswijze Veiligheid versus maatschappelijke waarde van innovatie Mix bemand/onbemand LTR is een oplossing voor gebruik luchtruim voor onder andere een probleem die er niet is Veiligheid Hoe voorkom je level -> drones op onwenselijke hoogte		30 zonering of een vrije zone o eerste 30, 40, 50 of 60 meter Het is een 'no-brainer' dat een vrije ruimte voor drone gebruik tot bv 30 meter mogelijk moet zijn Naast operator registratie in die regio ook drone registratie en optie hogere vlieghoogte Pragmatische oplossingen case by case	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken?			
Zones op basis van risiconiveau. Wat zijn best practices in het buitenland? 'Out of the box' denken Zone met ruimere regels dan no fly instellen in Flevopolder van 0 – 200/400 FT agl Herindelen luchtruim en plek daarin voorzien voor de nieuwe type luchtvaartuig 'drones' Betere publicatie van dit soort bijeenkomsten. Nu met name onder de RPAS mensen bekend Houd rekening met de problematiek van drones rond GA luchthavens in vergelijking tot gecontroleerde luchthaven. Juist bij ongecontroleerde luchthavens is de bescherming van bemande luchtvaart ingewikkelder dan rond gecontroleerde luchthavens Ga in overleg met regio/materie/ervaringen deskundigen bv LTO Nederland Enquête, dwars denken, redeneren vanuit nieuwe mogelijkheden			

Casus 3: Een drone besturen op of rondom de Efteling

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Alleen voor politie, ambulance Geen ander verkeer toegestaan, met toestemming wel Voor Efteling als bedrijf Professionals, met nut en noodzaak na overleg exploitant	Waarom? Gevaarlijk als iedereen zou willen/kunnen vliegen - Wegvliegen - Een kind raken	Voor wie? Open categorie	Waarom? Gevaarlijk als iedereen zou kunnen/mogen vliegen Gevaar letsel/schade mensen/kinderen versus overzicht/crowd journalisten, toerisme
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Mooie beelden (economie versus toeristisch) versus veiligheid		Faciliteiten: drone area + toestaan specifieke drones	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken? Inventarisatie huidige situatie mbt pret park Welk belang heeft pret park voor Nederland + veiligheid Kijken naar buurlanden, ervaringen uitwisselen Open categorie beperkingen opleggen Mensenmenigte Grotere kans op letsel Hoe zoveel mogelijk mogelijk maken -> niet starten met grootste risico's/kans maar met hoe het 'in normale situatie' prima moet kunnen Feedback loop organiseren In gesprek met de/aantal exploitanten op locatie!			

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Hulpdiensten Inspecteurs Voor promotie van het park De Efteling ivm drukte	Waarom? Kostenreductie Tijdsbesparing	Voor wie? Bezoekers, consument (AVG)	Waarom? Privacy en veiligheid
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Vrijheid bezoeker met een drones vs parkbeheerder Hoe zit het met beheer bij kleine objecten Inspectie is sneller en veiliger. Onbegrip consument Schending privacy, gevoel van veiligheid Vrijheid van vliegen vs. recht op privacy		Gebieden afzetten met borden Vliegen als er niemand is Protocol vliegen boven personen	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken? Geef de eigenaar een rol in het wel of niet toestaan NSstations heeft een mooi protocol rond AVG. Wellicht wil het ministerie hier kennis van nemen Beleid mbt casus bij de parkbeheerder neerleggen Verantwoordelijkheid bij de parken neerleggen, gezond verstand Attractiepark moet binnen de eigen grenzen de zaken zelf regelen en wel/niet drones toelaten Efteling met eigen beheer inzetten Regel opnemen wat geldt voor attractieparken, kan dan tevens getoetst worden dmv handhaving			

Casus 4: Een drone besturen tijdens de start van de Vuelta in Utrecht

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? TV-makers (NOS, sportjournaal) Politie (veiligheid) Organisatie Beveiliging Professionals die gelinkt zijn aan de organisatie Hulpdiensten Veiligheidsregio Specialisten	Waarom? Drones voor crowd-management kunnen de veiligheid vergroten (als je voordelen meeneemt in risico-analyse)	Voor wie? Regulier/recreant -> verbod Media -> restricties Recreanten Regulering van het aantal drones. Vergunningverlening alleen wanneer noodzakelijk Dronevliegers Strengere regels voor alle vliegers. De event-organisatie kan goed opgeleide vliegers die een duidelijke rol hebben onder voorwaarden toelaten.	Waarom? Veiligheid Privacy Verkeersleiding in het gebied
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Duidelijkheid (tijdelijke) zonering? Handhaving Vergunning met risicoanalyse op tijd binnen krijgen Handhaving van de no fly zone Separatie is een uitdaging		Transponders op alle drones Lokale verkeersleiding (tijdelijke) luchtverkeersleiding in de eventregio	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken? Praat met 'omwonenden/burgers' mbt privacy Centrale informatievoorziening rond zonering event Geofencing mogelijk maken voor handhaving Snel standaard risicoanalyse maken (samen met ILT) NQE's Capaciteit/opleidingen ICT + handhaving Ervaring delen zoals tijdens TT Festival Assen, opgedane ervaringen			

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Media Medische hulpdienst Politie, toezicht ROC Door de organisatie aangestelde drone operator Gebrevetteerde geautoriseerde ROC vliegers Geaccrediteerde pers -> ROC	Waarom? Grote mensenmassa's Risico bij grootschalige incidenten/terreuraanslagen Daarom vooral ruimte voor hulpdiensten Meeste kennis/ervaring op hoe/wat ...	Voor wie? Luchtruim gebruiker	Waarom? Overzicht Veiligheid Openbare orde en veiligheid
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Overzicht best hoogte voor dit TG halen! Gemeente Rol buitenlandse organisaties bv ASO Helikopter en drones scheiden Welk evenement mag aanspraak maken op instelling no fly zone?(lokale jaarmarkt, F1 race enz). Waar is dit geborgd?(evenementenvergunning) Garanderen veiligheid helikopters Rol organisaties/gemeente		Echt handhaven + kenbaar maken! Publiciteit Zone voor wie er wel mag vliegen (TGB?) Zone voor wie er niet mag vliegen (GA – hobby drone) (NOTAM)? Drone app UTM luchtruimmanagement	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken? Eén zone voor belangrijke (tijdelijke) wijzigingen in het luchtruim zoals bij een evenement -> voor drones!			

Casus 5: Een drone besturen op Kinderdijk

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Luchtfotografie Iedereen met een drone Inspecteurs van dijken Hulpdiensten Waterbedrijf	Waarom?	Voor wie? Bezoekers Lokale bewoners Toeristen	Waarom? Veiligheid grond en lucht Luchtruimvervuiling Privacy Natuur Geluidsoverlast
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Hoe om te gaan met Aziatische toeristen? Procedures vragen om afwijking Het mag tenzij vs. het mag niet tenzij Hoe wordt de lokale context meegewogen in uiteindelijke zones? Welke route en wie gaat erover		Onduidelijke regels & communicatie Behandel luchtruim net als de weg, afsluiten kan (gemeente) maar ontheffing (laagdrempelig) kan ook! Lokale context meenemen UTM, registratie database, inzichtelijk sky scan app	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken?			
Rekening vliegen Quotum door lokale overheid in te stellen			

Ruimte voor soepelere regels		Behoeftte aan strengere regels	
Voor wie? Overheden (bouwtoezicht, milieutoezicht) Professioneel belanghebbenden (media, inspectie, toezicht)	Waarom? Maatschappelijk belang mogelijk (monitoring)	Voor wie? Bewoners Natuur Onderscheid maken in 3 groepen: Bewoners Beheerders Toeristen Bedenken welke groep voorrang krijgt	Waarom? Volumes omlaag brengen door drempel te verhogen door alleen specifictoe te staan
De grootste dilemma's van deze casus		Mogelijke oplossingen voor deze casus	
Hoe weten toeristen van buiten de EU over wat wij verzinnen qua open/specific Wie is bevoegd en op grond waarvan Hoe weten mensen of een drone vliegt voor recreatief of professioneel gebruik? Hoe kan een bewoner zien of een legitieme drone inderdaad legitiem is Maatschappelijk belang is ook weer een breed begrip Drone probleem is eigenlijk onderdeel van het grotere probleem van overtoerisme		Gelaagdheid in zonering (wel: specifc, niet: open) Ook de drone laten registreren en niet alleen de operator Een drone app	
Stap in de schoenen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat: hoe zouden jullie dit aanpakken?			
Lijntje tussen 'commissie zones' en gemeenten Toeristen uitsluiten middels open/specific			

Deelnemers meedenkbijeenkomsten

21 januari

- Particulier
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Flight Deck Consultancy BV
- Droneconsultancy
- Luchtverkeersleiding Nederland
- Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum
- DARPAS
- Provincie Zuid-Holland
- FUMO Omgevingsdienst Fryslân
- IV-infra
- Dronewatch
- Stichting DroneHub Groningen Airport Eelde
- Provincie Drenthe
- VVEM - Evenementenmakers
- UTMEurope
- Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
- Boskalis Nederland B.V.
- AOPA Netherlands
- Politie
- Havenbedrijf Rotterdam N.V.
- Gemeente 's-Hertogenbosch

24 januari

- ZuidWestHoek College
- ANWB Medical Air Assistance B.V.
- Buzzing
- Dronevlucht.eu
- NS Stations
- Rijkswaterstaat
- Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers
- De vereniging HCC
- Geometius
- Demcon Unmanned Systems
- Filmed From Above
- Nederlandse Vereniging van Luchthaven Teuge
- AOPA Netherlands. Aircraft Owners and Pilots Association
- Van Boven Drones B.V.
- Dronepiloot
- Natuurfotograaf
- Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum

- Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Luchtvaart
- Drone Aviation
- Staatsbosbeheer
- CineShoots
- Gemeente Enschede
- Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW)
- DroneLand
- Rijksvastgoedbedrijf
- Schiphol
- AirHub
- Esmerillon Consultancy & Training
- HG Foto
- Dutch Media Press
- Het internethuis
- ATMOS UAV BV
- Bezorgde burger